

# BOZKIR HİKÂYELERİ

AHMET BİCAN ERCİLASUN

## SÖZ BAŞI

Gazi Eğitim Fakültesindeki arkadaşların yayınladığı *Kurgan* dergisinin 20. sayısında çıkan “İl Kağan Öyküsü” adlı hikâyenin sonuna şöyle bir not koymuşum:

“Bu hikâyedeki ana olaylar aynıyle vakidir. Kimin Kağan’ın Çin hayranlığı, kendisinin ve adamlarının yerlerde sürünerek Çin imparatoruna içki sunmaları, Çang Sun-şeng’in kuyuları zehirletmesi, Yenmen kuşatması üzerine İ-çeng Katun’un Şipi Kağan’a sahte haber göndererek Çin imparatorunu kurtarması, İl Kağan’ın Çin başkentindeki esaret hayatında kendisine tahsis edilen Taypu Köşkü’nde ağıtlar yaktırarak sürekli ağlaması, çadırının yerini ikide bir değiştirtmesi ve nihayet 634’teki ölümü üzerine yapılan cenaze töreninde atalığı Uluğ Tarkan’ın boğazını keserek kendini öldürmesi. Bu hadiselerin tamamı Çin kaynaklarında kayıtlıdır. Ahmet Taşağıl, Sadettin Gömeç ve Liu Mau-tsai’nin Göktürklerle ilgili kitaplarında, Akdes Nimet Kurat’ın makalesinde olaylar ayrıntılarıyla anlatılmaktadır.”

Göktürklerle ilgili diğer hikâyelerde de ana olaylar Çin kaynaklarında kaydedildiği gibidir. Yalnız “Bilge Kağan’ın Gözyaşları” öyküsündeki ana olaylar, bilenlerin hemen fark edeceği gibi doğrudan doğruya bengü taş metinlerine dayanmaktadır. Bilge Kağan’ın, kardeşinin resmi karşısında ağlaması ise yine Çin kaynaklarında kaydedilmiştir.

Göktürklerle ilgili hikâyeleri, *Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları* kitabımı hazırlarken yazmışım. 2014-2015 yıllarında. O tarihlerde gecem gündüzüm Türk Kağanlığı

ve bengu taşlarla dolu idi. Bir yandan Çin kaynaklarındaki bilgilere dayanarak ayrıntılı şekilde Göktürklerin tarihini yazıyordum. Bir yandan da bu hikâyeler kalemimin ucuna geliveriyordu. Bunlardan sadece biri, “İl Kağan Öyküsü”, *Kurgan* dergisinin 20. sayısında yayınlanmıştı. Diğerleri benim ve birkaç dostumun bilgisayarında duruyordu.

Kâşgarlı Mahmud’la ilgili “Ötkünç”ü ne zaman yazdığımı kaydetmemişim. O da 2013 yılında *Kurgan* dergisinin 16. sayısında çıkmış. Ancak yazılış tarihi çok daha eski olmalı. *Kim aytıp iştür kulak / Ay evi artuç budak*. Bu küçük beyitteki hayali ilk fark eden Hikmet İlaydın’dı. *Türk Dili* dergisinin 1972 Ekim sayısında yayınlanan makalesinde tıpkı divan şiirindeki gibi bir hayal ile karşı karşıya olduğumuzu söylüyordu. Kâşgarlı beyti şöyle açıklıyor: “Hangi kulak duydu ve kim dedi ki ayın evi ardıç dalıdır. Cariyeyi niteleyerek onun yüzünü aya, boyunu dala benzetiyor.” Gökte parlak bir dolunay var. İyice alçalmış ve gelip bir ardıç dalının ucuna konmuş. Ressamlara konu olacak müthiş bir tablo. Tabloya, ince belli, ay yüzlü bir kızın şeffaf güzelliği de eklenmelidir. *Dîvânu Lugâti’t-Türk*’te beyitlerle yazılmış 8, dörtlüklerle yazılmış 6 sevda ve güzellik şiiri var. Öyleyse Kâşgarlı, güzelliğe ve aşka karşı duyarsız değil. “Ötkünç”, bu duyarlılığın hikâyesidir.

Bozkır hikâyelerinin en eskisi “Macar Ovası”. *Türk Dili* dergisinin 536. sayısında (Ağustos 1996) çıkmış. Uluslararası Altayistler Konferansı’nın 39’uncusu 1996 yılının Haziran ayında Macaristan’ın Szeged şehrinde yapılmıştı. Dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen bilim adamları bir otobüse binmiş, Küçük Kumanistan’ın alabildiğine hür ve yeşil ovalarından geçerek Szeged’e doğru gidiyorduk. Hikâye, bu yolculuğun hatırasıdır.

“Ömürbek Uzakov” adlı öykü de *Türk Dili* dergisinde yayınlanmış. Ağustos 1999 sayısında. Koçkor yazıtları ilk kez 1998 yılında bulunduğu göre öykü de 1998 veya 1999 yılında yazılmış olmalı.

Yedi hikâyeden dördünü yayınlamışım. İkisini *Türk Dili*, ikisini de *Kurgan* dergisinde. Diğerleri bilgisayarımda kalmış.

Bilge Kültür Sanat Yayınevinin gezgin yöneticisi Ümit Derinöz telefon edip yeni kitap talebinde bulununca bozkır hikâyelerinin kitaplaşması gerektiğini düşündüm. Öteden beri yazmayı tasarladığımı iki öyküyü de (Boğatur, Balasagunlu) bu arada yazdım.

\* \* \*

Türk tarih, efsane ve destanları henüz sanatımıza mal olmamıştır. Nice öykü ve romanı besleyebilecek bu geniş ve zengin hazine hâlâ bakir olarak durmaktadır. Son yıllarda tarihî romanlarda büyük bir artış vardır fakat bu yetmez. Ben hikâyesi, şiiri, senaryosu, bestesi, resim ve heykeli, operası ile bütün bir sanattan söz ediyorum. Söz gelişi, demir dağı eritmek için iri pazularıyla 70 körüğü çalıştıran ve bunu yaparken coşkun bir emek türküsü tutturan insanlar bir operaya konu olmamalı mı? Ter akıtan yiğitler, körükler, alevler, eriyen demir madeni ve dağların yamaçlarında yankılanan bir emek türküsü... Böyle bir sahne yazarını ve bestekârını beklemiyor mu sizce?

Türk atına bindi ve dünyanın dört bucağına baktı. Kingan dağlarından Viyana'ya kadar uzandı. Bu uzun ve engin tarih içinde nice bunlu<sup>1</sup> ve nice mutlu sahneler yaşadı. Bir de tarih öncesi, efsaneleri, destanları var. 21.

1 Sıkıntılı, kederli.

yüzyılda bile sürüp giden Türk kıyımları var. At bindik, ufukları aştık, nice zaferler nice bozgunlar gördük fakat yazmadık, besteledik, resimlemedik. Artık zamanı gelmedi mi?

10.03.2025, 16:00 / Alacaatlı - ANKARA

## BOĞATUR

Elindeki ak yeşim taşına dalmıştı. Yüce denen bu kavim bu taşları ne kadar da çok seviyordu. Güzel taşlardı doğrusu. Hele ak yeşimler. Taşın pürüzsüz zemini üzerinde parmaklarını kaydırırken düşüncelere dalmıştı. Çocukluktan çıkıp ilk gençliğe adım attığı günlere. Gerçi kendilerinin Çinliler gibi adım attığı da pek söylenemezdi. Attan inmezlerdi ki...

At üstünde avcı kuşlar gibi süzülürlerdi. Bütün yoldaşlarını geçer, ilk geyiği o avlardı. Bozkırda yakılan ateş üzerinde çevrilen geyiğin tadına da doyum olmazdı. Atlarının terkilerine astıkları küçük kımız tulumları boşalınca başları bir hoş olurdu. Ne hoş günlerdi o günler ve ne hoştu bozkırda at koşturmak!

Bir keresinde ava gitmemişler, büyük çadırların ortasındaki alanda aşık oynamaya dalmışlardı. Birden bir gürültü, bir böğürtü işitince oyundan başlarını kaldırmışlar ve azgın bir boğanın insanları süstüğünü hayretle görmüşlerdi. Boğayı engellemeye çalışan alpların kimisi boynuzlarla deşilmiş, kimisi ayaklar altında ezilmişti.

Nasıl bir düşünceyle kendini boğanın önüne attığını bilmiyordu. Belki de ilk gençlik coşkusu, belki de yabgu<sup>2</sup> çocuğu olmanın verdiği gurur. Her ne ise boğanın önündeydi ve boğa başını yere eğmiş, hızla kendine doğru geliyordu. Kaçmamış ve yumruğunu boğanın alnına koymuştu.

O dürter, boğa dürter. Ne zaman bu kadar güçlü olmuştu? Neredeyse boğanın gücü kadar gücü vardı. Fakat